

Werkende ouderen in België en Nederland – de cijfers

Peter Ekamper

De komende decennia wordt Europa geconfronteerd met een onvermijdelijke veroudering van de bevolking. In de landen van de Europese Unie zal bijvoorbeeld het aandeel van de bevolking van 65 jaar en ouder over 20 jaar met 35 procent zijn toegenomen en over 50 jaar zelfs met 80 procent. Ook de potentiële beroepsbevolking – de bevolking in de leeftijdsgroep 15-64 jaar – zal verouderen.

Op de langere termijn zullen de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt worden gedomineerd door vergrijzing. De veroudering van de Belgische en Nederlandse bevolking is eigenlijk eind jaren zestig van de vorige eeuw al begonnen. In de jaren vijftig en zestig werd met name de Nederlandse bevolking nog gekenmerkt door snelle bevolkingsgroei en een jonge bevolking. Vooral de daling van het geboortecijfer heeft in beide landen sterk aan de veroudering bijgedragen.

De leeftijdsopbouw van de bevolking in Europa wordt gedomineerd door de omvangrijke naoorlogse cohorten geboren in de periode 1946-1965. Deze geboortecohorten zullen geleidelijk in de periode 2005-2030 de pensioengerechtigde leeftijd bereiken en daardoor niet langer deel uitmaken van de (potentiële) beroepsbevolking. Door de gedaalde vruchtbaarheid zijn latere geboortecohorten veel kleiner van omvang. Deze cohorten gaan in de genoemde periode de beroepsbevolking domineren. Deze grote verschillen tussen de omvang van de eerdere en latere generaties zullen de leeftijdsopbouw van de Europese (potentiële) beroepsbevolking in de toekomst in grote mate veranderen. De daling van de geboorteaantallen vond weliswaar niet in elk land even snel en ook niet op hetzelfde moment plaats, maar het algemene beeld is voor alle landen van de Europese Unie gelijk. Ook de jongste lidstaten van de Europese Unie krijgen door de snelle daling van de vruchtbaarheidscijfers na 1990 in de toekomst te maken met veroudering van de bevolking.

Recent is een aantal landenvergelijkende studies uitgevoerd naar de gevolgen van de veroudering voor de Europese arbeidsmarkt. Uit deze studies blijkt dat het aandeel ouderen op de arbeidsmarkt de komende

Drs. P. Ekamper is onderzoeker bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI/ KNAW) te Den Haag.

Werkende ouderen in België en Nederland – de cijfers

Peter Ekamper

De komende decennia wordt Europa geconfronteerd met een onvermijdelijke veroudering van de bevolking. In de landen van de Europese Unie zal bijvoorbeeld het aandeel van de bevolking van 65 jaar en ouder over 20 jaar met 35 procent zijn toegenomen en over 50 jaar zelfs met 80 procent. Ook de potentiële beroepsbevolking – de bevolking in de leeftijdsgroep 15-64 jaar – zal verouderen.

Op de langere termijn zullen de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt worden gedomineerd door vergrijzing. De veroudering van de Belgische en Nederlandse bevolking is eigenlijk eind jaren zestig van de vorige eeuw al begonnen. In de jaren vijftig en zestig werd met name de Nederlandse bevolking nog gekenmerkt door snelle bevolkingsgroei en een jonge bevolking. Vooral de daling van het geboortecijfer heeft in beide landen sterk aan de veroudering bijgedragen.

De leeftijdsopbouw van de bevolking in Europa wordt gedomineerd door de omvangrijke naoorlogse cohorten geboren in de periode 1946-1965. Deze geboortecohorten zullen geleidelijk in de periode 2005-2030 de pensioengerechtigde leeftijd bereiken en daardoor niet langer deel uitmaken van de (potentiële) beroepsbevolking. Door de gedaalde vruchtbaarheid zijn latere geboortecohorten veel kleiner van omvang. Deze cohorten gaan in de genoemde periode de beroepsbevolking domineren. Deze grote verschillen tussen de omvang van de eerdere en latere generaties zullen de leeftijdsopbouw van de Europese (potentiële) beroepsbevolking in de toekomst in grote mate veranderen. De daling van de geboorteaantallen vond weliswaar niet in elk land even snel en ook niet op hetzelfde moment plaats, maar het algemene beeld is voor alle landen van de Europese Unie gelijk. Ook de jongste lidstaten van de Europese Unie krijgen door de snelle daling van de vruchtbaarheidscijfers na 1990 in de toekomst te maken met veroudering van de bevolking.

Recent is een aantal landenvergelijkende studies uitgevoerd naar de gevolgen van de veroudering voor de Europese arbeidsmarkt. Uit deze studies blijkt dat het aandeel ouderen op de arbeidsmarkt de komende

Drs. P. Ekamper is onderzoeker bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI/ KNAW) te Den Haag.

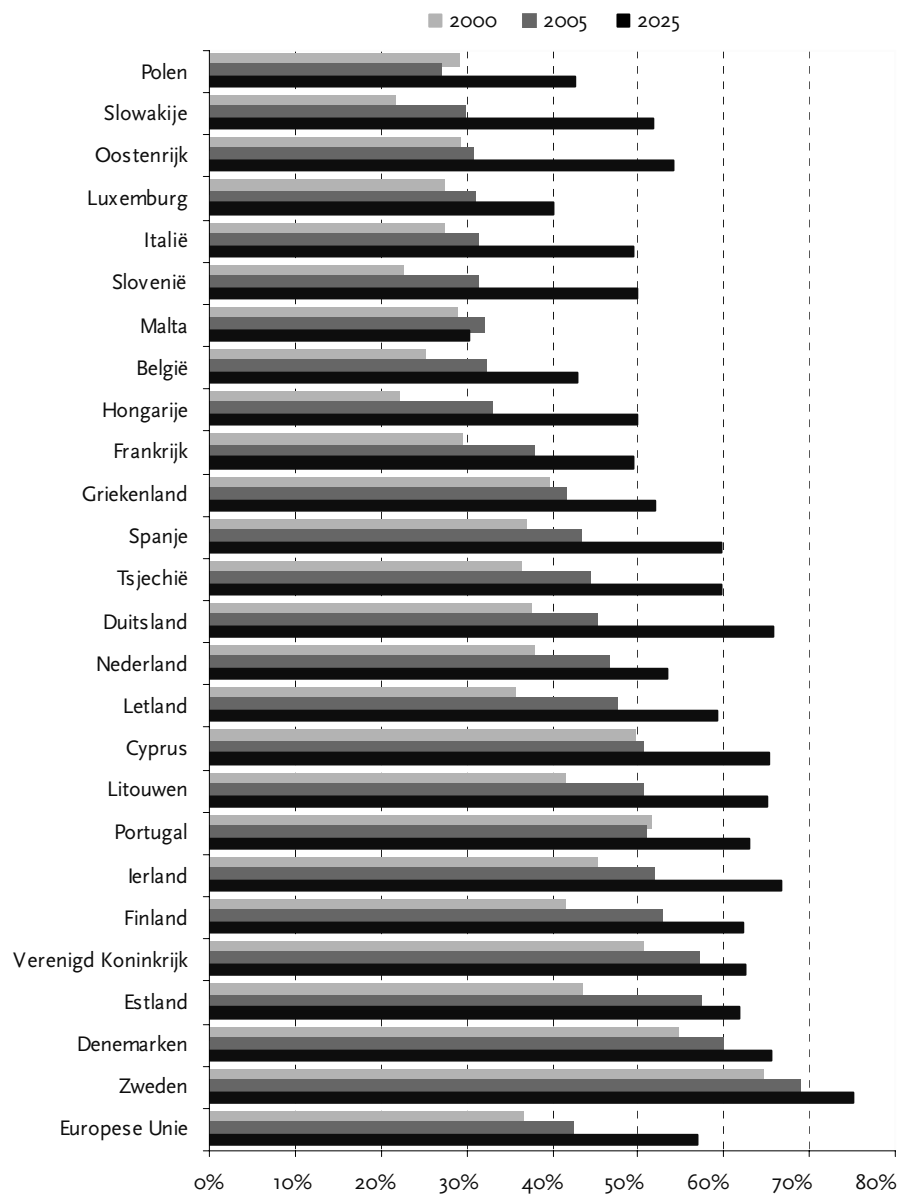
jaren sterk zal stijgen, een ontwikkeling die zowel is waar te nemen in België en Nederland als binnen de Europese Unie als geheel. Was in 1995 circa 11 procent van de werkzame beroepsbevolking van de Europese Unie 55 jaar of ouder, in 2025 zal dat aandeel zijn gestegen tot ruim 17 procent. Deze stijging is ten dele een gevolg van de veronderstelde toename van participatie van ouderen als gevolg van participatiebevorderende overheidsmaatregelen. De belangrijkste oorzaak is echter de eerder geschetste veroudering van de naoorlogse geboortecohorten. Pas na ongeveer het jaar 2025 zal de generatie geboren rond 1960 de arbeidsmarkt gaan verlaten, waardoor de veroudering van de arbeidsmarkt zal verminderen.

Hoewel alle landen van de Europese Unie te maken krijgen met een sterke veroudering van de beroepsbevolking bestaan er wel grote verschillen tussen de landen. Een eerste aspect dat hierbij van belang is, is het niveau van de arbeidsdeelname. In figuur 1 is de arbeidsdeelname voor de 25 landen van de Europese Unie in 2000, 2005 en 2025 weergegeven. De landen staan in oplopende volgorde van het huidige participatieniveau in 2005. De Scandinavische landen worden, mede door de relatief hoge participatie van vrouwen, gekenmerkt door een hoog niveau van arbeidsdeelname. België, Hongarije, Italië, Oostenrijk, Polen, Slovenië en Slowakije kennen vooral als gevolg van gemiddeld lagere pensioenleeftijden een relatief lage arbeidsdeelname. Nederland is ten opzichte van 1995 opgeschoven van een vrij lage positie naar een middenpositie. Dit komt ten dele door de algemene gestegen arbeidsdeelname en ten dele doordat de grootste geboortecohorten zich nu in de leeftijdsgroepen met de hoogste arbeidsdeelname bevinden.

Een indicator voor de mate van veroudering de werkzame beroepsbevolking is de ontwikkeling van het aandeel 55-plussers. In figuur 2 is het percentage 55-plussers in de werkzame beroepsbevolking voor de landen van de Europese Unie in 2000, 2005 en 2025 weergegeven. De landen staan in oplopende volgorde van het niveau in 2005. In België, Oostenrijk, Polen, Slovenië en Slowakije was de arbeidsmarkt in 2005 het minst verouderd en in Zweden het meest; een beeld dat in grote lijnen ook in 2025 valt waar te nemen. Kijken we echter naar de relatieve verandering van het percentage

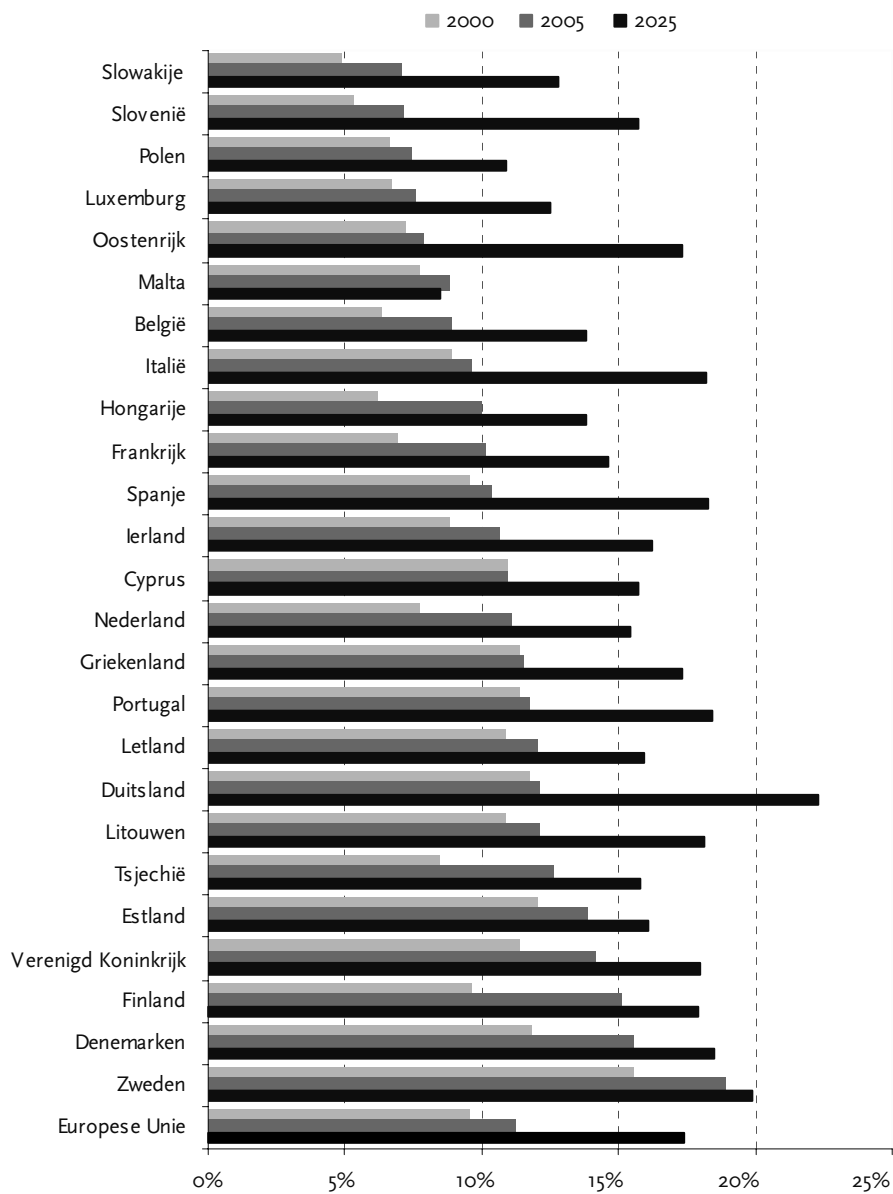
55-jarigen en ouder, dan zijn er opvallende verschillen te zien. In Zweden neemt het aandeel 55-plussers nog nauwelijks toe, terwijl dat vooral in Italië Oostenrijk, Slovenië, Slowakije en Spanje fors stijgt. Vijf jaar geleden behoorde de Nederlandse beroepsbevolking tot de jongste in de Europese Unie, maar inmiddels neemt Nederland een gemiddelde positie in. In zowel België als Nederland neemt het aandeel ouderen

*Pas na 2025 zal de veroudering
van de arbeidsmarkt
verminderen*

Bron: Eurostat; Carone (2005).

Figuur 1. Arbeidsdeelname in de leeftijdsgroep 55-64 jaar in de Europese Unie in 2000, 2005 (statistiek) en 2025 (prognose).

Bron: Eurostat; Carone (2005).

Figuur 2. Aandeel van de leeftijdsgroep 55-64 jaar in de werkzame beroepsbevolking in de Europese Unie in 2000, 2005 (statistiek) en 2025 (prognose).

op de arbeidsmarkt de komende 20 jaar nog fors toe: in België met 60 procent en in Nederland met 40 procent.

Samenstelling van de arbeidsmarkt

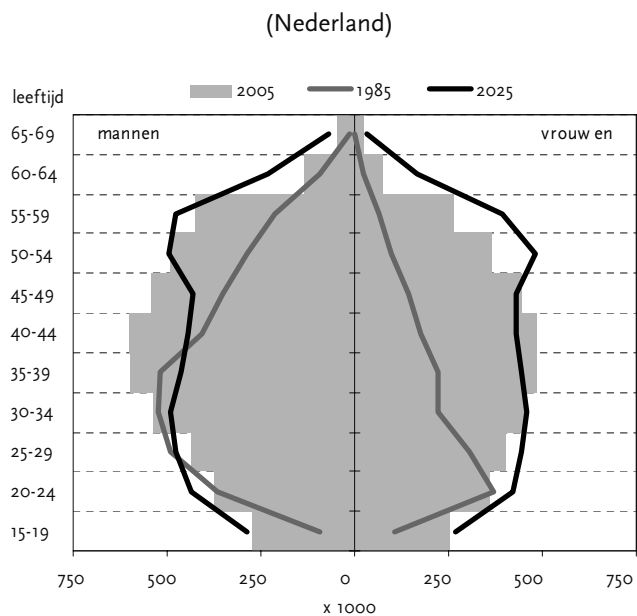
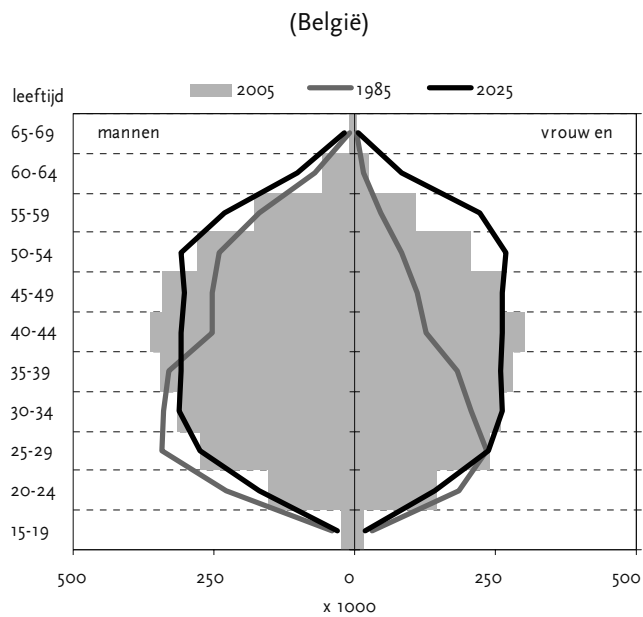
De veroudering van de Belgische en Nederlandse beroepsbevolking is duidelijk zichtbaar in de veranderende leeftijdspiramide van de werkzame beroepsbevolking (zie figuur 3). In 1985 behoorde het grootste deel van de werkzame mannen in Nederland tot de leeftijdsgroep 35-39 jaar en het grootste deel van de werkzame vrouwen tot leeftijdsgroep 20-24 jaar. In België was in 1985 de leeftijdsgroep 25-29 jaar zowel bij de mannen als de vrouwen de grootste. De huidige samenstelling van de werkzame beroepsbevolking laat zien dat vooral het aantal werkzame personen vanaf 40 jaar sterk is toegenomen. Op basis van een recente arbeidsmarktprognose van Eurostat (Carone, 2005), zien we dat de dertigers van nu twintig jaar later nog steeds prominent op de arbeidsmarkt aanwezig zullen zijn als de vijftigers van dan.

De potentiële beroepsbevolking kan worden ingedeeld in drie groepen: de werkzame beroepsbevolking, de werkloze beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking. In figuur 4 is de huidige samenstelling van de Belgische en Nederlandse beroepsbevolking in deze drie groepen weer gegeven. De figuur laat zien dat er ruwweg drie groepen zijn waar de arbeidsdeelname relatief laag is: jongeren (zij volgen meestal nog onderwijs), ouderen (vaak uitgetreden via vervroegde uittredingsregelingen) en vrouwen (een gemiddeld lagere arbeidsdeelname dan mannen).

Ouderen

Met betrekking tot de arbeidsdeelname heeft een aantal tegengestelde ontwikkelingen plaatsgevonden. Voor het mannelijke deel van de beroepsbevolking werd het effect van de demografische veroudering aanvankelijk (meer dan) gecompenseerd door de verminderde arbeidsdeelname van ouderen. Terwijl de leeftijd waarop werknemers de arbeidsmarkt betreden in de loop van een halve eeuw steeds hoger is geworden, is de leeftijd waarop men het arbeidsproces verlaat, voor mannelijke werknemers lange tijd juist gedaald. De arbeidsdeelname van mannen in de leeftijdsgroep 50-64 is dan ook over een lange periode steeds lager geworden (zie tabel 1). Vooral in de economisch ongunstige jaren tachtig werd in Nederland in grote mate gebruik gemaakt van arbeidsongeschiktheids-, wachtgeld- en vervroegde uittredingsregelingen om ouderen voortijdig de arbeidsmarkt te laten verlaten.

De inspanningen van de Nederlandse overheid om de trend naar almaar vroeger uittreden te keren lijkt inmiddels vruchten af te werpen: de arbeidsdeelname van ouderen is sinds 1995 weer toegenomen. Daalde bijvoorbeeld de arbeidsmarktdeelname van Nederlandse mannen in de leeftijdscategorie 55-59 jaar tussen 1971 en 1995 van 87 naar 60 procent,

Bron: eigen berekeningen op basis van Eurostat-gegevens en Carone (2005).

Figuur 3. De werkzame beroepsbevolking in België en Nederland naar geslacht en leeftijd in 1985, 2005 (statistiek) en 2025 (prognose).

Geslacht	Leeftijd	1971	1975	1981	1985	1990	1995	2000	2005
Mannen	50-54	93,2	89,3	85,4	83,0	84,6	85,8	88,0	91,2
	55-59	86,9	80,3	72,4	67,4	65,9	60,2	70,4	78,8
	60-64	74,0	64,9	43,3	30,3	22,9	20,3	26,8	33,9
	65-69	19,5	13,4	4,1	6,8	9,8	9,4	7,1	13,9
Vrouwen	50-54	20,9	22,6	26,0	29,3	39,1	47,8	57,6	69,3
	55-59	17,6	17,9	17,7	19,2	24,7	28,7	39,1	50,0
	60-64	12,1	10,7	8,0	6,9	8,6	7,9	11,5	18,0
	65-69	3,8	3,1	0,8	1,4	2,1	2,1	3,1	7,4

Bronnen: CBS (1971-1981); Eurostat (1985-2005).

Tabel 1a. Arbeidsmarktdeelname (%) in Nederland naar geslacht en leeftijd, 1971-2005.

Geslacht	Leeftijd	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
Mannen	50-54	89,2	88,2	86,7	84,8	76,7	82,0	79,6	83,9
	55-59	82,3	80,2	72,5	62,2	50,2	53,2	53,7	56,3
	60-64	63,8	48,3	35,4	26,9	19,3	18,7	18,9	25,2
	65-69	6,8	4,8	4,0	5,4	3,4	3,8	2,9	3,9
Vrouwen	50-54	27,6	27,4	29,2	29,3	30,5	41,9	48,8	62,5
	55-59	20,0	19,0	17,7	16,8	15,6	21,4	25,0	33,9
	60-64	7,6	6,4	5,9	5,6	4,1	5,5	7,0	10,7
	65-69	2,2	1,4	1,5	2,2	1,1	2,2	1,8	1,1

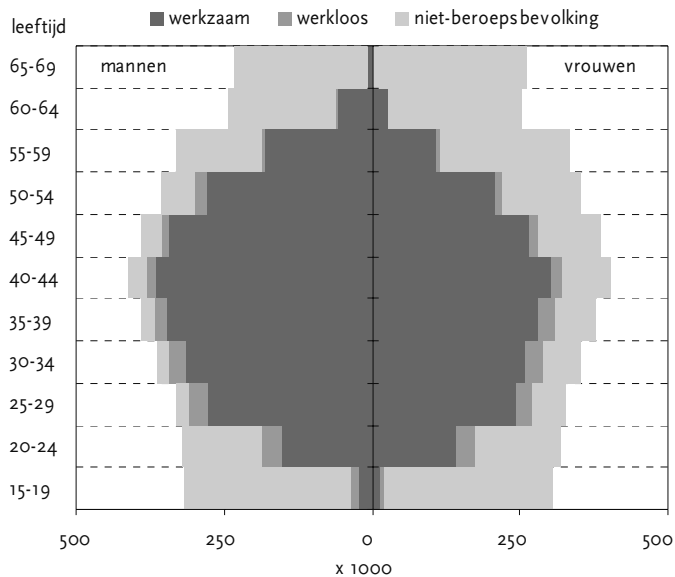
Bronnen: FPB (1970-1980); Eurostat (1985-2005).

Tabel 1b. Arbeidsmarktdeelname (%) in België naar geslacht en leeftijd, 1970-2005.

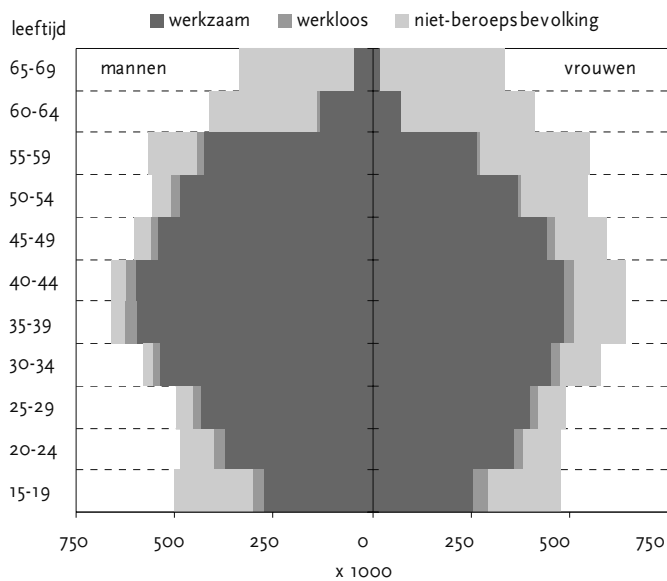
in 2005 is de arbeidsmarktdeelname in die groep gestegen tot 79 procent. Door de toenemende krapte op de arbeidsmarkt mag worden verondersteld dat bedrijven minder ouderen laten vertrekken via werkloosheidsregelingen en dat werkgevers meer bereid zullen zijn aanpassingen door te voeren die uitval door arbeidsongeschiktheid kunnen helpen voorkomen. Ook de omvorming van omslaggefinancierde vervroegde uittredingsregelingen (VUT) tot flexibele (pre)pensioenregelingen kan uittreding ontmoedigen. Immers via die nieuwe regelingen kunnen de werknemers van de toekomst weliswaar vervroegd uittreden, maar tegen een veel hogere prijs dan die tot dusver gold bij vervroegde uittredingsregelingen.

In België zien we een vergelijkbaar patroon. Daar bereikt de arbeidsmarktdeelname van ouderen een dieptepunt in de begin jaren negentig. Na 1990 is de arbeidsmarktdeelname van ouderen weer toegenomen, echter tot een lager niveau dan in Nederland. Ook in België worden pogingen ondernomen om de relatief lage participatie van ouderen

(België)

(Nederland)

Bron: Eurostat.

Figuur 4. De potentiële beroepsbevolking in België en Nederland naar geslacht, leeftijd en arbeidspositie in 2005.

tegen te gaan door het stimuleren van langer doorwerken. In 1997 werd een eerste pensioenhervorming ingevoerd (met onder andere een geleidelijke verhoging van de pensioenleeftijd van vrouwen). Het door de Belgische regering in 2005 voorgestelde Generatiepact voorziet onder andere in wijzigingen in het systeem van de wettelijke pensioenen (rustpensioenen) en aanpassing van vervroegde uitredingsregelingen (bruggpensioenen).

Vrouwen

De arbeidsdeelname van vrouwen is de afgelopen decennia sterk gestegen (zie figuur 5). In 1975 nam in Nederland de arbeidsdeelname vanaf leeftijdsgroep 25-29 jaar sterk af, omdat vrouwen vaak stopten met werken als er kinderen kwamen. In 1985 is nog steeds een daling vanaf die leeftijdsgroep te zien, maar de arbeidsdeelname ligt tussen de leeftijden 25 en 55 op een veel hoger niveau dan in 1975. Anno 2005 is

nog steeds een kleine (kinder)dip te zien, maar wederom is het niveau gestegen ten opzichte van de eerdere jaren. De geboorte van kinderen is tegenwoordig steeds minder een aanleiding om te stoppen met werken. In 2003 bleef negentig procent van de Nederlandse moeders na de geboorte van hun eerste kind doorwerken. In 1997 was dat nog driekwart.

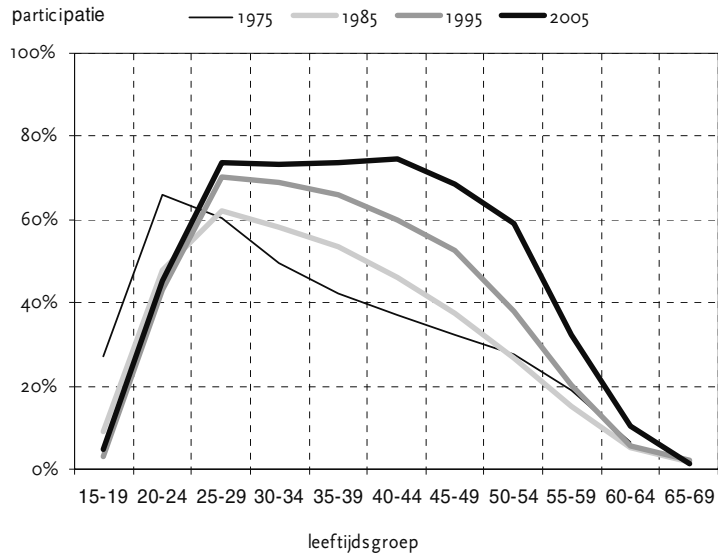
*Van de vrouwelijke dertigers
werkt nog maar een kwart
voltijds*

Deze stijging van de arbeidsdeelname weerspiegelt dus vooral een cohorteffect: jongere cohorten vrouwen blijven ook met het stijgen van hun leeftijd actief op de arbeidsmarkt. Voor het vrouwelijke deel van de beroepsbevolking werd de veroudering echter juist versterkt door die toegenomen arbeidsdeelname. De gemiddelde leeftijd van werkende vrouwen is daardoor sinds 1960 alleen maar gestegen.

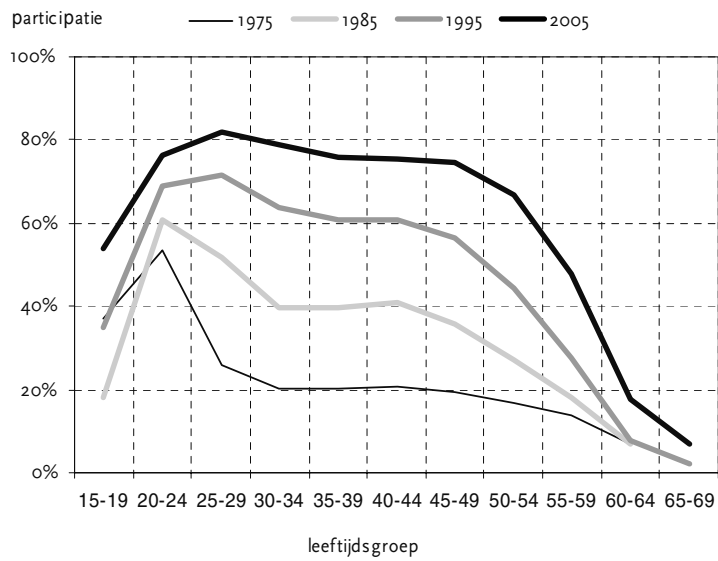
De in Nederland in arbeidsdeelnamecijfers zo duidelijk zichtbare (kinder)dip is in België veel minder pregnant. Was er in het verleden wel een geleidelijke daling van de participatiecijfers vanaf leeftijdsgroep 25-29 jaar te zien, in 2005 is die daling verdwenen.

De toegenomen arbeidsdeelname van vrouwen in Nederland komt vrijwel volledig door een toename van deeltijdwerk. Slechts een kwart van de vrouwen werkte in 2005 in een voltijd baan. Van mannen werkte daarentegen ruim 80 procent voltijds. Vrouwen in de leeftijdsgroep 25-29 jaar werken het meest in voltijdsbanen (bijna de helft). Vanaf hun dertigste, meestal vanwege het krijgen van het eerste kind, gaan vrouwen meer in deeltijd werken. Van de dertigers werkt nog maar een kwart voltijds. Hoewel in België het aandeel van deeltijdwerk onder vrouwen de afgelopen 20 jaar is verdubbeld, is het niveau er lager dan

(België)

(Nederland)

Bron: CBS (1975), Eurostat (1985-2005).

Figuur 5. Arbeidsdeelname van vrouwen in België en Nederland naar leeftijd in 1975, 1985, 1995 en 2005.

in Nederland. Ongeveer 40 procent van de Belgische vrouwen werkte in 2005 in deeltijd.

Immigratie

In de discussie rond de toekomstige veroudering van de bevolking in het algemeen en die van de arbeidsmarkt in het bijzonder speelt immigratie een opvallende rol. Hierbij zijn twee elementen van belang: het effect van immigratie op de veroudering van de bevolking als zodanig en de rol van immigratie bij het oplossen van mogelijke toekomstige tekorten op de arbeidsmarkt. Hoewel immigratie een remmende werking heeft op de veroudering van de bevolking omdat immigranten gemiddeld jonger zijn dan de aanwezige bevolking, geldt dat op de langere termijn niet zonder meer. De al aanwezige bevolking blijft verouderen, terwijl de immigranten op termijn zelf ook aan de veroudering bijdragen; men wordt zelf immers ook steeds ouder.

Het aantal niet-Nederlandse immigranten in het recente verleden is gestegen van 67 duizend in 1995 tot 95 duizend in 2001. Inmiddels is dat aantal weer gedaald tot 65 duizend in 2004. Het aandeel daarvan dat voor werk naar Nederland kwam is in diezelfde periode gestegen van 15 procent in 1995 tot 24 procent in 2004. Verreweg de meeste immigranten kwamen echter vanwege andere motieven: asiel, gezinshereniging en gezinsvorming. Er bestaat wel een groot verschil met immigranten uit de andere landen van de Europese Unie (en andere westerse landen). Van de bijvoorbeeld bijna 17 duizend immigranten uit de 'oude' EU-landen (de EU-15) in 2004 kwam 50 procent vanwege werk naar Nederland. Ook in de arbeidsdeelnamecijfers van de bevolking in België en Nederland met een respectievelijk niet-Belgische en niet-Nederlandse nationaliteit zijn dergelijke verschillen terug te zien (zie tabel 2).

In de afgelopen jaren is de arbeidsdeelname van zowel Belgen en Nederlanders als buitenlanders gestegen. Hoewel de verschillen tussen buitenlanders en niet-buitenlanders iets zijn afgenomen, is de arbeidsdeelname van buitenlanders lager gebleven. De arbeidsdeelname van mannen uit de 'oude' EU-15-landen is in beide landen echter hoger dan die van inwoners uit andere landen. Vooral de arbeidsdeelname van buitenlanders niet afkomstig uit de 'oude' EU-15-landen is lager dan die van de niet-buitenlanders.

Immigratie lijkt daarmee nauwelijks een oplossing voor toekomstige knelpunten op de arbeidsmarkt. Een groot deel van de migranten komt vanwege andere dan arbeidsmotieven en voor zover men wel vanwege arbeidsmotieven immigrereert, komt men uit landen die in de toekomst met dezelfde bevolkingsveroudering te kampen krijgen. De arbeidsdeelname van vooral niet-westerse immigranten blijft bovendien vooralsnog achter bij de rest.

Geslacht	Jaar	Nederlanders		Niet-Nederlanders	
			Totaal	EU-15	overige
Mannen	1995	80,8	59,8	73,2	52,9
	2000	84,6	65,4	73,3	61,3
	2005	84,2	72,4	87,3	64,4
Vrouwen	1995	59,2	35,6	61,8	24,2
	2000	66,6	41,6	60,6	33,7
	2005	70,9	41,8	60,3	33,8

Bron: Eurostat.

Tabel 2a. Arbeidsdeelname (%) in Nederland naar geslacht en nationaliteit in 1995, 2000 en 2005.

Geslacht	Jaar	Belgen		Niet-Belgen	
			Totaal	EU-15	overige
Mannen	1995	72,6	66,4	74,4	53,2
	2000	73,7	70,8	74,0	65,0
	2005	73,1	72,4	73,5	70,1
Vrouwen	1995	53,0	35,2	43,3	23,6
	2000	58,1	39,3	47,4	25,5
	2005	60,5	46,7	56,1	30,6

Bron: Eurostat.

Tabel 2b. Arbeidsdeelname (%) in België naar geslacht en nationaliteit in 1995, 2000 en 2005.

Economische activiteit

In het voorafgaande kwam de samenstelling van de totale Belgische en Nederlandse arbeidsmarkt naar leeftijd aan de orde. Dit totaalbeeld is echter niet altijd representatief voor de diverse bedrijfstakken. Afhankelijk van de soort economische activiteit bestaan er bijvoorbeeld grote verschillen tussen bedrijven en organisaties in gewenst opleidingsniveau, soort opleiding en hoeveelheid ervaring van werknemers. Binnen de arbeidsmarkt bestaan dan ook grote verschillen tussen bedrijfstakken.

Het aandeel ouderen per bedrijfstak geeft een indicatie van de verschillen in de leeftijdsopbouw tussen bedrijfstakken. In figuur 6 is het percentage van de werkenden in de leeftijdsgroep 55-64 voor drie jaar naast elkaar gezet. Het blijkt dat vrijwel alle bedrijfstakken het afgelopen decennium te maken hebben gehad met een toename van het aandeel oudere werknemers; in Nederland al vanaf 1995 en in België pas vanaf 2000.

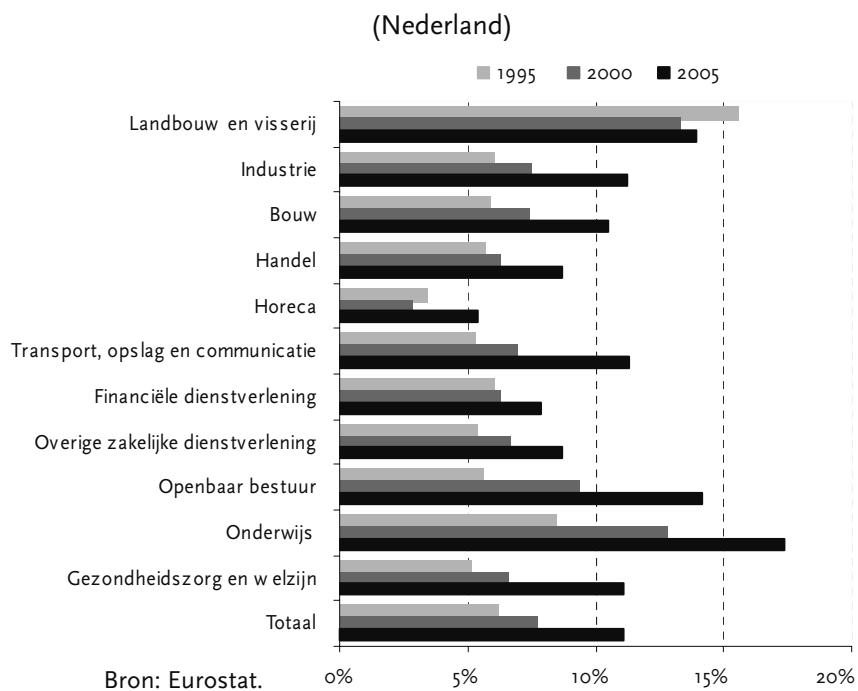
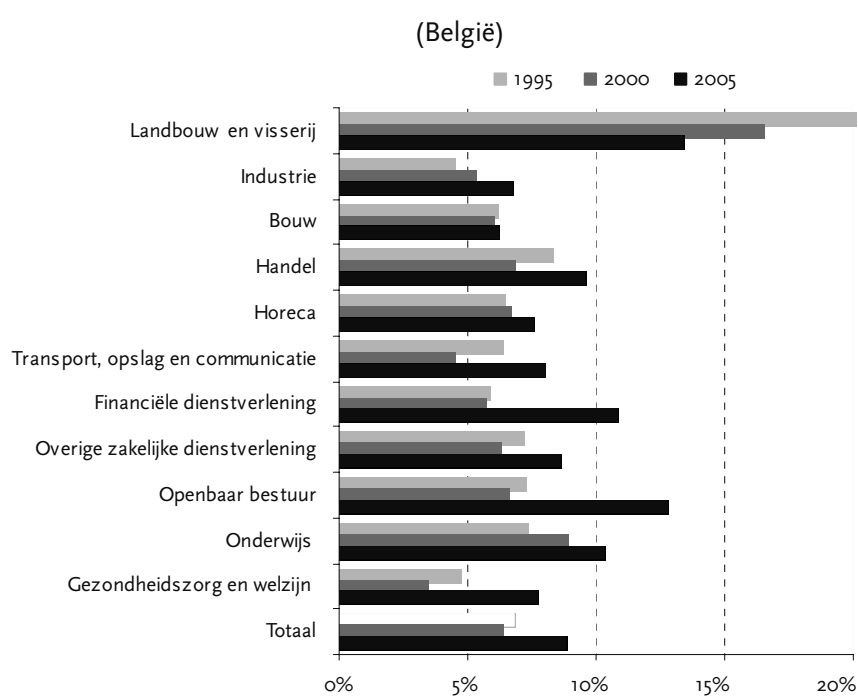
*Vooral het aantal werkzame
personen vanaf 40 jaar
is sterk toegenomen*

Vooral in de landbouw, het openbaar bestuur en het Nederlandse onderwijs werkten anno 2005 naar verhouding veel meer ouderen dan gemiddeld. Voor het openbaar bestuur geldt bovendien dat het percentage ouderen de afgelopen tien jaar in Nederland en de afgelopen vijf jaar in België sterk is gestegen. Ook het onderwijs in Nederland heeft, vooral in de tweede helft van

de jaren negentig, al te maken gehad met een forse vergrijzing van het personeel. De horeca en in mindere mate de (groot- en detail-)handel in Nederland combineren daarentegen een hoog percentage jongeren met een laag percentage ouderen. In de Nederlandse horeca bijvoorbeeld is ongeveer de helft van de werkenden jonger dan 25 en slechts 5 procent 55 jaar of ouder. In België zijn de verschillen in de leeftijdsopbouw tussen de bedrijfstakken, met uitzondering van de landbouw, in het algemeen wat kleiner dan in Nederland.

Consequenties van vergrijzing

De belangrijkste toekomstige ontwikkeling die van belang is voor de arbeidsmarkt is de vergrijzing van de samenleving. De komende decennia wordt Europa geconfronteerd met een onvermijdelijke veroudering van de bevolking en de beroepsbevolking. De Nederlandse beroepsbevolking behoorde tot enkele jaren geleden nog tot de jongste in Europa. Inmiddels neemt Nederland echter een vrij gemiddelde positie in. In België en Nederland zal, net als in de rest van de Europese Unie, de veroudering nog enkele decennia door blijven gaan. De Belgische beroepsbevolking blijft binnen Europa ondanks de vergrijzing tot de jongste behoren. De sterke toename van het aantal 65-plussers zal echter pas beginnen rond 2010 wanneer de grote naoorlogse geboortecohorten de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Tot die periode zal de veroudering vooral consequenties hebben voor de arbeidsmarkt. Bij ongewijzigd uitstroombesluit zal het aantal niet-actieven in de potentiële beroepsbevolking (arbeidsongeschikten, vervroegd gepensioneerden) sterk toenemen. Dit kan op gespannen voet kan komen te staan met de bereidheid van jongere werknemers om premies voor de niet-actieve ouderen af te dragen. In zowel België als Nederland werkt de overheid aan het bevorderen van de arbeidsparticipatie van ouderen en het ontmoedigen van vervroegd uittreden.

Figuur 6. Aandeel van de leeftijdsgroep 55-64 jaar in de werkzame beroepsbevolking in België en Nederland per bedrijfstak in 1995, 2000 en 2005.

Op het niveau van bedrijven en organisaties speelt dit probleem echter nauwelijks een rol. De kosten die het gevolg zijn van inactiviteit worden immers maar gedeeltelijk door het individuele bedrijf betaald. De kosten kunnen ten dele worden afgewenteld op de maatschappij als geheel of, zoals vaak in het geval van de oude vervroegde uittredingsregelingen, op alle werknemers in een sector. Een aspect dat wel grote consequenties kan hebben voor het functioneren van organisaties is de toekomstige vervangingsvraag. Bedrijfstakingen met veel werknemers van 50 jaar en ouder zien in een periode van tien jaar niet alleen een belangrijk deel van hun personeel — en de daarin besloten kennis — vertrekken. Zij moeten ook in staat zijn deze ouderen te vervangen door gekwalificeerd nieuw personeel.

De onderwijs-sector heeft eind jaren negentig te maken gehad met forse vergrijzing

Literatuur

- Bijak, J., D. Kupiszewska, M. Kupiszewski & K. Saczuk (2005). *Impact of international migration on population dynamics and labour force resources in Europe*. CEFMR Working Paper 1/2005. Warsaw: Central European Forum for Migration Research.
- Carone, G. (2005). *Long-term labour force projections for the 25 EU member states: a set of data for assessing the economic impact of ageing*. European Commission Economic Paper No. 235. Brussel: European Commission.
- Gils, B.A.A. van (2002). Allochtonen op de arbeidsmarkt. In: CBS, *Allochtonen in Nederland 2002*. Voorburg/Heerlen: CBS, p. 61-67.
- Eurostat (2004). *Population projections; trend scenario, national level – base year 2004; baseline variant* (Eurostat Online Database).
- OECD (2005). *Economic Survey of Belgium, 2005*. Paris: OECD.
- OECD (2005). *Economic Survey of the Netherlands, 2005*. Paris: OECD.

Gebruikte definities

Arbeidsdeelname

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de potentiële beroepsbevolking.

Arbeidsmarktdeelname

Het aandeel van de werkzame plus werkloze beroepsbevolking in de potentiële beroepsbevolking.

Potentiële beroepsbevolking

De bevolking in de leeftijdsgroep 15-64 jaar.

Werkzame beroepsbevolking

Iedereen in de leeftijdsgroep 15-64 jaar met een betaalde baan (werknemers, zelfstandigen en meewerkende gezinsleden).

Werkloze beroepsbevolking

Iedereen in de leeftijdsgroep 15-64 jaar zonder betaalde baan die direct beschikbaar is voor een baan en bovendien actief zoekt naar een baan.